

EMİRGÂN KÖŞKÜ

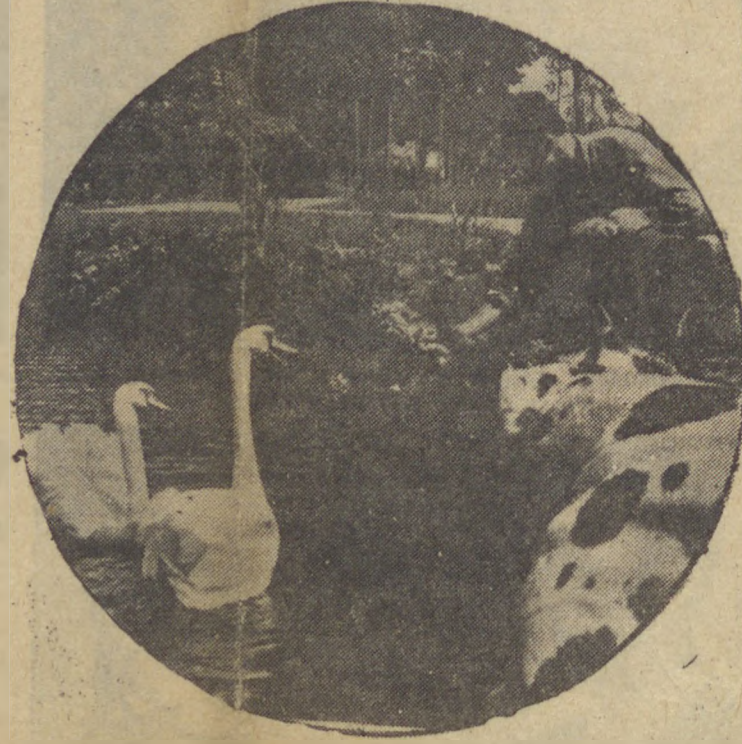
Yazan : Aziz ESENBEL

Güzel Emirgân köşkü de geçen ay yandı. Çok yazık. Teessüfle söyleyebiliriz ki millî âbideleri yangın afetinden, harab ve mahvolmaktan korumasını bilemiyoruz. Milyonlar değerinde Türk mimarisinin birçok şaheserleri, eski tarihî konaklar, yahılar, köşkler küll olup gitmiştir. İstanbul'da hiç eski bir aile yoktur ki ecdaddan kalma malikânesi yanmamış

veya yıkılmamış olsun. Halbuki bu güzel âbideler evlattan evlada pekâlâ intikal edebilirlerdi. Yüzlerce sene eşsiz İstanbulumuz iptidai, güllünç tulumbacı teşkilâtına terkedilmişti. Küçük bahçe veya sarnıç kovaları yangınları söndürme cihazı idi İstanbulun her tarafı ahşap binalardan ibaret olup bir dakika içinde bütün bir mahallenin yandığı oluyordu.

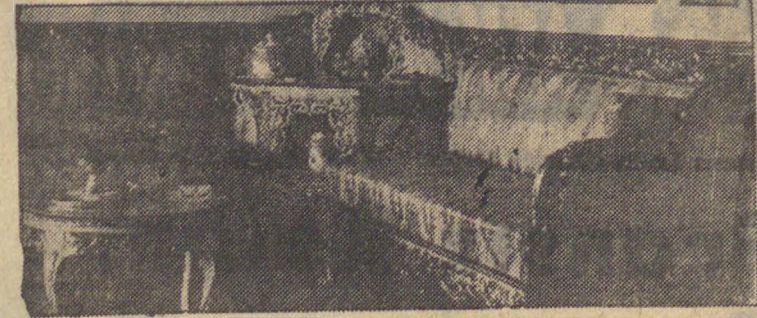
Havsalanın kabul edemeyeceği bu ihmali unutmak ve affetmek kabil değildir.

Şimdi İstanbul Belediyesinin 1942 tarihinde sahibinden istisna edip muhafaza edemediği Emirgân köşkünün tarihi bir icmalini yapalım. Emirgân köşkü Mısır Valisi İsmail Paşa tarafından yaptırılmıştır. Emirgân'ı çok sevdiğinden köşkün geniş arazisini daha evvel satın almıştı. 1869 tarihinde Sultan Abdülaziz Fransa, İmparatoru 3'cü Napolyonun da vetli üzerine Parisi resmen büyük merasimle ziyaret etmiştir. Paris'ten sonra İngiltereye geçerek Kraliçe Viktorya ile mülâki olmuş ve sonra da kara yolu ile giderek Almanya

ve Avusturya hükümdarlarını ziyaret etmiştir. Padişahın bu seyahati tam 47 gün sürmüştür. Yabancı devletleri ziyaret

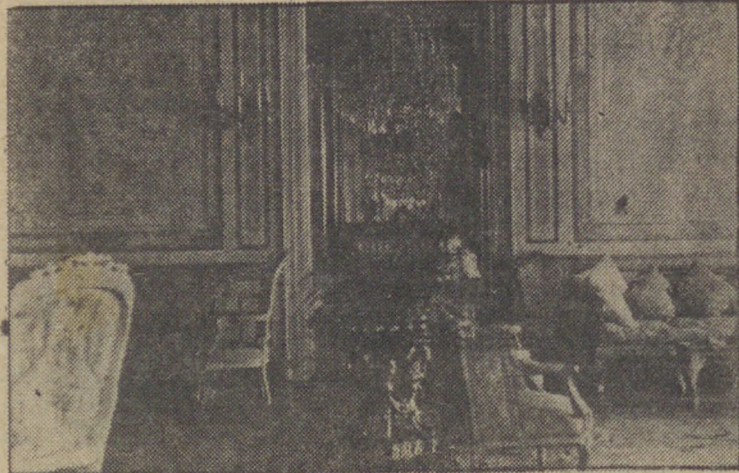
eden tek Türk padişahıdır. İşte bu seyahati esnasında Sultan Abdülaziz Londra civarında güzel bir köşk görmüş ve çok

Üstte: Köşkün havuzundaki kuğu kuğu kuşları Yanda: Köşkün bir salomu

poğenmiştir. Hatta beraberinde bulunan Hariciye Nazarı Keçecizade Fuad Paşaya bu köşkün eşini yaptıracasını söylemiştir. O tarihte Mısır Valisi İsmail Paşa Mısır müstakim bir kraliyet haline getirmek ve veraset usulünü değiştirmek ve büyük oğluna intikal ettirmek istiyordu. Bu emeline malik olmak için mad dî hiç bir fedakârlıktan çekinmiyordu. Son derece müsrif bir adam olduğundan Sultan Aziz'e bazı devlet ve saray ricaline türlü hediyeler, takdim ediyordu. Hülâsa Padişahı ve devlet adamlarını el de etmek için altınlar saçıyordu. Padişahın Londra'da bir köşk beğendiğini haber alınca hususî mimarını göndererek köşkün planını çizdirmiş ve aynen Emirgân'da sür'atle inşasını emretmiştir.

Böylece Emirgân köşkü 1870 tarihinde yapılmıştır. Fakat aceleden köşkün yalnız üst katı yapılabilmiş alt katı ise medhal halinde bırakılmıştır. İsmail Paşa köşkü Avrupadan satın aldığı büyük kıymetli haiz mefruşatla tefriş etmiş ve Padişaha tahsis etmiştir. Sultan Abdülaziz verdiği parlak büyük bir ziyafetle köşkün resmî küşadı yapılmıştır. Artık Emirgân köşkü Padişahın gündüzleri istirahat yeri olmuştur. Sultan Abdülaziz saltanat kayığı ile hemen her gün Emirgân köşküne geliyordu, Sultan Abdülaziz'in halinden ve İsmail Paşanın vefatından sonra köşkü metruk bir halde kalmıştır. Emirgân köşkü İsmail Paşa varisleri arasında üç parçaya ifraz edilmiştir. Köşkün bulunduğu kısım hazineye (Devamı Beşinci'de)

Köşkte istisna edilmeden evvelki nadide mefruşat (üstte) ve yanık Emirgân köşkü

olan vergi borcundan dolayı defterdarlıkça müzayedeye çıkarılmıştır. Fakat hiç bir talip zuhur etmediğinden müzayedede müddeti defatle temdid edilmiştir. Nihayet 1937 senesinde burası iş adamlarımızdan Satvet Lütfi Tozan tarafından müzayededen satın alınmıştır. Da ha sonra ikinci parçayı varislerden merhum İbrahim Paşanın haremli prenses Vlcdan'dan üçüncü son parçayı da yine varislerden Mısırlı prenses Kadriye'den satın almış ve böylece Emirgan köşkü bütün arazisi ile beraber tamamen uhdesine geçmiştir. Satvet Lütfi Tozan, kıbar, alicenap, büyük zevk sahibi bir insandır. Emirgan köşkü viran, duvarsız, perişan bir halde eline geçmiştir. İşte bu viran yeri Avrupa'da dahi eşine nadir tesadüf edilen mamur büyük bir malikâne haline getirmiştir. Geniş araziden ise İstanbul şehrinin ortasında ve Boğaziçinin en güzel bir köşesinde ve Türkiyenin hiç bir yerinde mevcut olmayan modern bir çiftlik kurmuştur. Avrupa'dan büyük traktör, en son sistem türlü ziraat makineleri, binlerce en birinci cins koyun, geyik, karaca, ceylan, meşhur İngiliz cerzi inekleri, Arap ve İngiliz atları, yüzbinlerce yemiş fidanları satın alarak getirtmiştir. Bundan başka 100 bin litre kapasitesinde şaraplık üzüm bağı, şarap mahzenleri kurmuştur. Hülâsa Satvet Lütfi Tozan muazam bir eser vücade getirmiştir. Köşkü yeniden restore etmiş ve nefis kıymetli eşyalarla döşeyerek bir müze haline getirmiştir. Burasını görüp hayran olmamak kabil değildir. İdealist bir adam olan Satvet Lütfi Tozan büyük paralar sarf ile vücade getirdiği bu eşsiz malikâne için iki mühim düğünce vardı. Birisi memleke-

timizl resmen ziyarete gelecek yabancı hükümdar ve devlet adamlarını, ve yüksek şahsiyetleri kendi hesabına misafir etmek, turistlere Türkiye'de güzel bir malikâne göstermekti. Diğer kararı ise öldükten sonra Emirgan malikânesini olduğu gibi İstanbul şehrine bırakmaktı. Bunun için kanunî muameleye tevessül etmişti. İşte bu sırada yani 1940 senesinde İstanbul Valisi bulunan Dr. Lütfi Kırdar Satvet Lütfi Tozan'ı ziyaret ederek eserinden dolayı şehir namına sonra ikinci defa ziyaretine gelerek köşkün belediye tarafından istimlak edilmesi teklifinde bulunmuştur. Satvet Lütfi Tozan hayretler içinde kalarak burası istimlak edilemez. Esasen ben burasını İstanbul şehrine bırakıyorum öldükten sonra belediyenin olacaktır demiş. Mesele burada kalmıştır. 1942 tarihinde Satvet Lütfi Tozan'ın Avrupa'da bulunduğu bir sırada istimlak kanununa aykırı olarak Emirgan malikânesi 380 bin lira mukabilinde İstanbul belediyesi tarafından istimlak edilmiştir. Halbuki malikânenin değeri 15 milyon lira idi.

Satvet Lütfi Tozan köşkedeki eşya ve hayvanları alarak terketmiştir. İşte böylece istimlak edilen güzel Emirgan malikânesinin âkibeti şöyle hü lâsa edilebilir.

1 — Meşhur üzüm bağı bakımsızlık yüzünden tamamen yok olmuştur.

2 — Yemiş ağaçları kurumuş ve beş yüzü ortada yoktur.

3 — Köşkün duvarının büyük bir kısmı yıkılmış olup hariçden hayvan sürüleri ve bir takım serseriler girerek o mamur yeri tahrip etmişlerdir.

4 — Nihayet geçen ay bu güzel köşk kül olup gitmiştir.

